

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ד

פרשת ויצא

א. בלי יקר

פרק כח' פסוק יא':

וַיֵּשׁ עוֹד רָמֹז נִכּוֹן בְּמֵה שְׁאִמְרוּ בְּמִדְרָשׁ
יְלִקוּט, שְׁשֻׁקְעָה הַשְּׁמֵשׁ שְׁתֵּי שְׁעוֹת קָדָם
זְמַנָּה, וְלָמָּה דוֹקָא שְׁתֵּי שְׁעוֹת? אֵלָּא שְׁרָמֹז
בְּאֵן עַל הַעֲתִיד, שְׁכַכָּה תִשְׁקַע שְׁמֶשֶׁן שֶׁל
יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי שָׁנִים קָדָם זְמַנּוּ, כְּמוֹ שְׁפָרַשׁ
רַש"י פְּרָשֶׁת וְאֶתְחַנֵּן (דְּבָרִים ד, כה) שְׁמַהֲרָה'
אֶת הַגְּלוּת שְׁתֵּי שָׁנִים קָדָם הַזְּמַן, שְׁנֵאמַר:
"וַיִּשְׁקַד ה' עַל הַרְעָה" (דִּינְיָאֵל ט, יד). וְאִם כֵּן
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שִׁיבְנָה בְּמִקּוֹם זֶה סוֹפוֹ לְחֹרֵב
שְׁתֵּי שָׁנִים קָדָם זְמַן שְׁקִיעָה, עַל כֵּן בָּא הַרְמֹז
אֶל יַעֲקֹב בְּשִׁקְיעָה זו, שִׁיְהִיָּה סִימָן מְסוּר בִּידוֹ,

שְׁלֻעֲתִיד יִחַרֵּב הַמִּקְדָּשׁ שְׁתֵּי שָׁנִים קָדָם הַזְּמַן.
עַל כֵּן "וַיִּשְׁקַח מֵאֲבְנֵי הַמִּקְוֹם וַיִּשֶׂם
מִרְאֲשֵׁתוֹ", וְאָמְרוּ בְּמִדְרָשׁ (מְבִיאוּ רמ"א
אֹרַח חַיִּים סִימָן תְּקִנָּה סעיף ב) שְׁחֻסִידִים
וְאֲנָשֵׁי מַעֲשֵׂה נוֹהֲגִים בְּלֵיל תְּשַׁעָּה בְּאָב לְשׁוּם
אָבֵן תַּחַת הָרֹאשׁ. וְאָמְרוּ שֵׁשׁ לָהֶם סִמָּךְ מִן
פְּסוּק זֶה, "וַיִּשְׁקַח מֵאֲבְנֵי הַמִּקְוֹם" וְכוּ', כִּי
יַעֲקֹב רָאָה הַחֲרָפָן. וְיָמֵי הַגִּיד לְבַעַל מִדְרָשׁ זֶה
שְׂרָאָה יַעֲקֹב הַחֲרָפָן, אֵלָּא וְדַאי שְׁלֵמֵד זֶה מִן
שְׁקִיעַת הַשְּׁמֵשׁ שְׁתֵּי שְׁעוֹת קָדָם כְּאֹמַר.

אלול

1. פִּרְשָׁנוּ מִנְסַח לְהַסְבִּין דְּמַרְי מְדַרְשׁ עַל רַמֹּז פְּסוּק, מִנִּין לֹא עֵשֶׂה קִצְרָה לְפָנֵי זֵאנָה כִּאֵן?
2. כַּל הַתַּלְפָּלוֹת לִיצְקָה הִיְתָה דְּמַרְי נְפֹאֶה לְעֵתִיךְ, לָמָּה וְאֵה הַרְצִיוֹן כִּכְךָ?
3. מָה פִּאִים "אֲפָנִי הַמִּקּוֹם" לְפָנֵיךְ?

* * *

ב. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן

פרק כט' פסוקים י'-יג':

(יב) כִּי אָחִי אֲבִיָּה הוּא. לְהוֹדִיעַ שְׁלֵא
חֲטָא בְּמוֹסַר קְשֻׁנְשָׁק אוֹתָהּ¹².
וְכִי כֵן רִבְקָה הוּא. הַזְכִּיר לָהּ אֶת
רִבְקָה¹³ אֵף עַל פִּי שְׁהִיְתָה בְּלִתי נוֹדַעַת
לְרַחֵל, כְּדִי שְׁתַּגִּיד לְאֲבִיָּה¹⁴.

(יג) אֶת שְׁמֵעַ יַעֲקֹב¹⁵. שְׁגַלֵּל אֶת הָאָבֵן
הוּא לְכַדוֹ¹⁶. וַיִּסְפַּר לְלִבָּן.
לְהוֹדִיעוֹ שְׁלֵא בָּא אֵלָיו לְצַרְף פְּרִנְסָה
אֵלָּא לְהַמְלִיט מֵאֲחִיו, וְשְׁבַמְצוֹת אִמּוֹ יֵשֵׁב
עִמּוֹ¹⁷.

(י) כְּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת רַחֵל. אֲבָל קָדָם
לָכֵן לֹא רָצָה לְגַלֵּל אֶת
הָאָבֵן, שְׁלֵא לְחַב לְאֲחָרִים, כִּי חֲשַׁשׁ שְׁמָא
יִשְׁקוּ הַרוּעִים אוֹתָם הַשְּׁלֵשָׁה עָרְרִים וְלֹא
יִמְתִּינּוּ לְעֹזֵר לְאֲחָרִים¹⁰.

(יא) וַיֵּשֶׂא אֶת קוֹלוֹ וַיִּבְכֶּה. עַל שְׁלֵא זָכָה
לְשֵׁאת אוֹתָהּ בְּנַעֲוָרָיו¹¹ וְהָיוּ
לוֹ לַעַת כְּזֹאת בְּנֵי נַעֲוָרִים.

יב
 12. כראשית רבה ע"ב. למה בכה? שראה אנשים מלחשים אלו לאלו מפני שנשקה; מה בא זה לחדש לנו דבר ערוה? שמשעה שלקה העולם בדור המבול עמדו כל האומות וגדרו עצמן מן הערוה... 13. דודתה. 14. ובה מוכן מדוע "ותרץ ותגד לאביה", לעומת רבקה כשפגשה את אליעזר "ותרץ הנערה ותגד לבית אמה" (שלא לפי פרש"י).

יג
 15. ולא כתוב "על יעקב". 16. על פי פרקי דרבי אליעזר פרק לו: כה גבורתו שעשה על הבאר. 17. רבינו מונה כאן שלושה 'דברים' אלה הכלולים ב"כל הדברים האלה", שהרי מיעוט 'דברים' שניים, ו"כל" בא לרבות עוד דבר.

9. כשהוא "עודנו מדבר עמם", כלומר מאותו זמן מאז הסבירו לו מדוע לא השקן את צאנם. 10. היה נחוץ שיתוף הפעולה לא רק כדי לגול את האבן מעל פי הבאר, אלא גם כדי להחזירה למקומה, (כדי לשמור על המים). הסתלקותם המוקדמת של הרועים האלה הייתה מחייבת רועים אחרים להמתין זמן רב לרועים נוספים או לפתוח את הבאר או לסגרה.

יא
 11. יעקב הוא עתה בן שבעים ושבע שנים (ארבע עשרה שנים כשיבת שם ועבר אחרי פרשת הברכות שהיה אז בן ששים ושלוש). זהו גיל מבוגר אף אז, שהרי עשו נשא נשים בהיותו בן ארבעים שנה, וזאת למד מאביו יצחק. אולם קשה להלום את פירושו עם דבריו להלן סוף פסוק יח (ד"ה בתך הקטנה) שם מפרש כי רחל רחוקה שבע שנים מעת דודים. כלומר, בנעוריו של יעקב רחל טרם נולדה! וצ"ע.

אלות

1. למה עלף את האבן רק כשראה את רחל?
2. למה בכה?
3. מה בדיוק קרה בעציו הנשיקה ולמה היה חשוב להדגיש זאת?
4. איך רבקה פ"צסק"?
5. מה "העלת הדברים" עצומת בא יעקב לבית לבן?

* * *

ג. אור החיים

פרק בט' פסוק יג:

עוד יתבאר על דרך אומנם ז"ל (מגלה י"ג) שרחל הודיעה את יעקב כי אביה רפאי. לזה נתחכם לספר לו כל הדברים שעברוהו כדי שיקנה יחל מהרשיע לשיריע מה שנתחכם עד שלקה הבכורה והבכרה ידע כי צרם יצרים למה שיצטרף, וגם הודיעו אשר עברו ממעשה האבן, וזה יגיד כי הוא גבור חיל. גם מעשה השקאת צאנו, וזה יגיד חבתו בו והנהגתו הישירה עמו:

(ג) ויהי בשמע לבן וגו'. אומרו ויהי לשון צער. רמז שנתפנו לרעה כאומנם ז"ל (כיר פרשה ז') שיצא לנלו ותפש מצפוניו וגם חבקו לדעת את אשר אתו וגם נשקו אם בפיו מרגליות. ואומרו שמע יעקב בן אחתו פרוש לא הגידה רחל מה שאמר לה יעקב כי הוא אחי אביה אלא היותו בן רבקה צדיק בן צדקת. וקנה חשב מחשבות לרמותו. וגם אומרו ויביאהו אל ביתו השעם אולי קמונו ויבא אתריו והביאו לביתו עד יגיעו נקסיו: ויספר ללבן את כל וגו'. סבת בואו, וטעם בואו, ואשר עבר עליו עם אליפו כי נטל ממנו הכל ברוחפו אתריו:

אלות

1. מה הן הוכחותיו de כרננו על כוונותיו הפיליות de לבן?
2. מה צתה רחל לצומת זאת?
3. מה ולמה סיפר יעקב ללבן?
4. מה רחל סיפרה רחל לאביה על יעקב ולמה צתה כן?

* * *

ד. מדרשי תורה להקדוש ר' אנשלמה האשתורקי היד'.

פרק לא' פסוק ב':

רואה אנכי את פני אנכי וגו', ר"ל רואה אני לאביכן פנים נועמים עמי, ובאמת כי היה לתועלתי בהשגחתו יתברך עלי זה שאמי ואלהי אבי היה עמדי, ר"ל שהיה סבב לאהבתו אותי, וזה כי לא היו סניו עמי כדרך הראשון, בושת¹ וגם נכלסתי להרים פני להתרחק ממנו ולהוציא אתכן מעירי, אבל עתה ראה הש' להיטיב אחריתי וסבב זעק אפיו עמי למצוא לי מקום ללכת ולשוב אל מקומי, והראיה כי נראה אלי בחלום וצוני לשוב:

ויצא

1. מה פדיון סיפר יצקב לנשיו?
2. איך הוא הכניס את מצורמותו של הקס"ה פצנין?
3. למה לפני כן לא רצה יצקב לצלוב את בית לכן וצכשיו הוא מוכן לצעות כן?
4. מה מקומו של החלום כאן?

* * *

ה. המשתדל .

פרק לא' פסוק יג':

[יג] אנכי וגו' : כתב רמב"ן כי זה חלום אתר שבא לו עתה סמוך לבריחתו (והוא מ"ש למעלה פסוק ג'), והחלום הקודם היה באחת מהשנים הראשונות ; ולי נראה כי הכל חלום אחד שבא לו עתה מקרוב בזמן יחם הצאן בשנה הזיא, ומה שהראה לו ה' בחלום ענין העתודים העולים על הצאן, אעפ"י שהוא דבר שאינו צריך לו עוד בלכתו משם, הכוונה לומר אני האל שהייתי עמך עד כה ועשיתי שילדו הצאן עקודים, אני הוא האומר לך קום צא מן הארץ הזאת ואני אהיה בעורך. אנכי האל : המלאך מדבר בלשון שולחו. האל בית אל : טעמו האל, אל בית אל (ראב"ע) ולפיכך בא הפשטא על האל.

אלות

1. למה חשם לפרשנים האם זה היה חלום חדש או לא?
2. מהי דעת הרמב"ן על כך?
3. מהי דעת פרשניו ואיך הוא מנמקה?
4. מה מתקן פרשניו פביאורו: "אנוכי האל"?

* * *

ו. רש"ר הירש .

פרק לא' פסוקים יד'-יח': (יד-טז) רבותינו, בעדינות הרגשתם, תופסים את

רחל על כך, שדיברה לפני אחותה הבכירה; משום כך, לדעתם, היא גם מתה לפניו (עי' בראשית רבה עה, ג).

חלק ונחלה — לא עתה ולא לעתיד. כמו נכריות נחשבונו לאבינו. בהשיאו אותנו לא נהג בנו כאב, ולא ביקש לבנות את אושרנו. מסחר עשה בנו. בנוהג שבעולם שאב נותן נדוניא לבתו, למען ירבו נכסי חתנו, וכך ישפר חלקה של בתו. לא כן נהג לבן. עבדות של ארבע עשרה שנה דרש עבורנו, וגם אז, הן היה זה מן היושר, שלפחות הכסף שהרויח על ידינו, יותן לנו כנדוניא; אך דבר זה לא עלה על דעתו; כל מה שהרויח על ידינו, נטל לעצמו.

(יח) "מקנה", כשהוא בא בניגוד ל"רכוש", הרי הוא מציין בעיקר את הרכוש החי, את העדרים; ואילו "רכוש" — את שאר נכסי דניידי (עי' לעיל יב, ה). הפסוק מדגיש בייחוד, כי כל שאר נכסי דניידי, שהיו ברשותו, היו קנויים במחיר קנינו, שכלל, במישרין, את עדיו בלבד; הרי שעדרים וחליפיהם היו את כל רכושו של יעקב: "מקנהו" — מקנה קנינו.

אלות

1. על אינה שאלה שלא נשאלה צונה פרשניו על פסוק יד'?
2. פרשניו מפרט את הצוואה שצעה לכן לפניו, התוכל להסביר?
3. פרשניו מפאר את ענין התשלום שנהאו לשלם קצת השידוכין, לפי מה שפיה נהוא קלמנו, האם זה אכן היה כק קלמן הצתיק?
4. מהו "קנין" לדעתו ולמה חשם לפרשניו להסביר זאת כאן?

* * *